Motion

1977/78: 1567

av Lars Werner m. fl.
om förbättrad hemspråksundervisning för invandrarbarn

Det första språk ett barn lär sig använder det inte bara för att kommunicera med andra människor. Det behöver ett språk också för att strukturera omvärlden och göra den begriplig och för att sätta in sig självt i ett sammanhang och bekräfta sin identitet. Störningar i modersmålets utveckling hos ett barn kan alltså få allvarliga och vittgående konsekvenser. Den aktuella språkforskningen visar dessutom att för att kunna tillägna sig ett andra språk på ett fullgott sätt måste man redan ha ett fullt utbildat modersmål eller åtminstone få tillfälle att utveckla modersmålet fullt ut jämsides med att man lär sig ett nytt språk. Modersmålet anses i normalfall, då barnet vistas i enspråkig miljö, vara färdigutbildat vid 10—12 års ålder.

Detta har som konsekvens när det gäller invandrarbarnen att de i så stor utsträckning som möjligt bör få gå i enspråkiga grupper i förskolan och i enspråkiga klasser upp i mellanstadiet. I kommuner där man prövat sådana modeller har man märkt att förutom en enorm förbättring av språkutvecklingen så visar även barn i enspråkiga grupper större trygghet och självtillit, och aggressivitet mellan svenska barn och invandrarbarn minskar. Vad gäller språkgrupper med för litet underlag för enspråkiga grupper bör barnen ändå ha tillgång till hemspråksträning varje dag.

Hemspråksläraren i förskolan bör ingå i personalgruppen där och ha tidsmässigt utrymme för meningsfullt samarbete med övrig personal. Detta är en förutsättning för att hemspråksträningen skall kunna upplevas av invandrarbarnet, och även av de svenska barnen, som en positiv, naturlig och integrerad del av förskoleverksamheten. Hemspråksträning av en hemspråkslärare som endast "hälsar på" i förskolan någon gång i veckan riskerar att få negativa konsekvenser för invandrarbarnet, som kan känna sig ytterligare utpekat och otillräckligt.

Kommunerna måste satsa på omfattande internutbildning av hemspråkslärarna i förskolan, eftersom den utbildning som finns på lärarhögskolan startade först hösten 1977 och eftersom denna kategoris ställning i förskolan är känslig och svår.

Kommunerna måste också satsa på internutbildning av svensk förskolepersonal, socialbyråpersonal och andra tjänstemän som kommer i kontakt med invandrare. Alltför många missförstånd uppstår, och felbeslut görs på grund av att man inte är insatt i invandrarnas kulturer. Invandrarkunskap bör ingå som ämne i all utbildning till yrken där

man har med människor att göra, t. ex. barnskötare, förskollärare, socialassistent, lärare.

Statsbidrag till hemspråksträning i förskolan är knutet till den del av förskoleverksamheten som åläggs kommunerna enligt lagen om barnomsorg. Det kommer således bara att beröra sexåringarna. Vpk har tidigare påpekat att hemspråksträningen bör sättas in betydligt tidigare och helst omfatta hela förskolan. För att stimulera en sådan utveckling anser vpk att statsbidrag bör utgå till verksamheten närhelst hemspråksträning förekommer i förskolan.

De nuvarande statsbidragsbestämmelserna innebär att fyra timmars hemspråksundervisning per vecka uppnås i förskola och grundskola och tre timmar i gymnasieskola under förutsättning att grupper på fyra elever kan bildas. Detta innebär en klar risk för att små språkgrupper diskrimineras. Fyra timmar per vecka måste betraktas som ett minimum, och enligt vpk:s uppfattning bör ambitionen vara att bygga ut hemspråksundervisningen i takt med att man utbildar fler hemspråkslärare. Fyra timmar per vecka bör emellertid nu garanteras. Därför bör bestämmelserna ändras så att om en grupp på fyra elever ej kan ordnas utan olägenhet för eleverna, skall statsbidrag ändå utgå som om gruppen bestod av fyra elever. Vad beträffar hemspråksträningen bör hemspråksläraren ingå i den ordinarie personalgruppen i förskolan och statsbidrag således utgå i särskild ordning.

Hemspråksundervisningen är frivillig och beroende av föräldrranas initiativ och insikt om problemen med halvspråkighet och av den aktivitet kommunerna utvecklar för att informera invandrarbarnens föräldrar om de rättigheter barnen har. Hemspråksundervisningen bör enligt vår uppfattning göras obligatorisk för att ge invandrarbarnen samma utvecklings- och utbildningsmöjligheter som svenska barn har. En sådan åtgärd skulle också höja hemspråkets ställning i förhållande till övriga ämnen, och en konsekvens borde då vara att de större invandrarspråken, som finska, danska, norska, grekiska och serbokroatiska, kunde ges samma status som exempelvis tyska och franska på grundskolans högtadium.

En särskilt utsatt grupp, och därför också en grupp för vilken hemspråksundervisningen måste betraktas vara av utomordentlig betydelse, är de invandrarbarn som går i specialskola eller särskola. Skolöverstyrelsen har i en skrivelse till utbildningsdepartementet påpekat vikten av att dessa elever får hemspråksundervisning. Behovet har beräknats till 3,3 lärarveckotimmar per deltagande elev i särskolan, 4 lärarveckotimmar för elev i specialskola för synskadade och 5 lärarveckotimmar för elev i specialskola för döva och gravt hörselskadade. Vpk anser behovet vara av en sådan art att regeringen snarast bör förelägga riksdagen förslag i frågan.

Till sist vill vi kort behandla själva begreppet hemspråksträning och

hemspråksundervisning. Vpk anser att begreppet har en alltför snäv innebörd. I stället borde man använda modersmålsundervisning, dels för att understryka att det är något alla första generationens invandrarbarn skall ha rätt till, dels för att vidga själva ramarna för undervisningen och träningen till att också omfatta modersmålets kultur och historia. Avsikten med detta skall vara att hos invandrarbarnen skapa en säkerhet som grundar sig på medvetenheten om deras kulturella och historiska arv. Utan detta sker det alltför lätt att de identifierar sig med de negativa tillmälen och omdömen som tyvärr praktiskt taget alla invandrarbarn förr eller senare stöter på i det svenska samhället.

Under hänvisning till ovanstående föreslås

1. att riksdagen uttalar att invandrarbarnen så långt möjligt bör få gå i enspråkiga grupper i förskolan och upp i grundskolans mellanstadium,
2. att riksdagen uttalar att hemspråksläraren i förskolan bör ingå i den ordinarie personalgruppen, och för att täcka behovet av hemspråkslärare i förskolan bör kommunerna bedriva internutbildning, för vilken statsbidrag bör utgå,
3. att riksdagen uttalar att kommunerna bör bedriva internutbildning av svensk förskolepersonal, socialbyråpersonal och andra tjänstemän som kommer i kontakt med invandrare, för vilken statsbidrag även bör utgå,
4. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till statsbidragsgivning enligt punkterna 2 och 3,
5. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till ändrade bestämmelser för hemspråksträning och hemspråksundervisning med syfte

   a. att hemspråksundervisningen görs obligatorisk och ges samma ställning som övriga obligatoriska ämnen inom grundskolan,

   b. att de större invandrarspråken som t. ex. finska, danska, norska, grekiska och serbokroatiska ges samma status som t. ex. tyska och franska på grundskolans högstadium (dvs. B-språksstatus),

   c. att även då hemspråksträningsgrupp eller hemspråksundervisningsgrupp omfattande fyra elever ej kan ordnas utan olägenhet för eleverna skall statsbidrag ändå utgå som om gruppen bestod av fyra elever,

   d. att statsbidrag skall utgå för hemspråksträning för alla åldersgrupper inom förskolan,
6. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag i syfte att tillgodose behovet av hemspråksundervisning i särskolor och specialskolor, i enlighet med vad som anförs i motionen,
7. att riksdagen uttalar att begreppen hemspråksträning respek-

tive hemspråksundervisning bör utbytas mot modersmålsträning och modersmålsundervisning, varvid även innehållet i träningen respektive undervisningen skall utvidgas till att omfatta modersmålets kultur och historia.

Stockholm den 25 januari 1978

LARS WERNER (vpk)

EIVOR MARKLUND (vpk) C.-H. HERMANSSON (vpk)

NILS BERNDTSON (vpk) JÖRN SVENSSON (vpk)

KARL HALLGREN (vpk) INGA LANTZ (vpk)